Alussa on teko II

KYSYMISEN TAITO

JAANA VENKULA

KYSYMISEN TAITO

JAANA VENKULA

KYSYMISEN TAITO

Hakusanat: filosofia, problematologia, ongelmanratkaisu, konfliktien kohtaaminen, ajattelemisen taidot, kysyminen, oppiminen, harjaantuminen

© 2011 Lyhty ry ja Jaana Venkula
2. painos
Ed. kustantaja: Kirjapaja Oy, Helsinki 2007
Kannen suunnittelu: Kirsi Alastalo
Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi
Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-498-916-9

Teoksen tuotolla tuetaan Lyhty ry:n toimintaa.
www.lyhty.fi

Sisällys

Prologi: Tapaaminen Kööpenhaminassa 9

JOHDATTELUA KYSYMISEN POLULLE

Kuinka itse jouduin kysymisen polulle? 11
Millaista kysymistä tässä kirjassa tarkastellaan? 18
- Mitä käytännön hyötyä kysymisen erittelystä on? 18
- Kuinka kysymistä tutkitaan filosofiassa? 20
- Mitä on eroteettinen logiikka? 25
- Mitkä ovat kysymisen alueet ja tehtävät tässä kirjassa? 28

I OSA
ELÄMÄN JA TODELLISUUDEN YLEISTEN EHTOJEN HERÄTTÄMÄ KYSYMINEN

Millaista kysymistä todellisuus virittää? 33
- Kuinka todellisuus jäsentyy ihmismielessä? 33
- Mitä tiede kertoo todellisuudesta? 35
- Miksi elämän edistämistä koskevat kysymykset ovat tärkeitä? 36
- Kuinka taide auttaa elämän ehtojen ymmärtämistä? 37

Miksi elämän ehtoja koskevat vastaukset eivät ole siirrettävissä? 38

II OSA
OMAN ELÄMÄN ONGELMIEN HERÄTTÄMÄ KYSYMINEN

Kuinka kysymistä käytetään tietoa luovassa ongelmanratkaisussa? 45
Mikä erottaa ja yhdistää ongelmaa ja konfliktia? 45
Kuinka ennakko-oletukset ohjaavat tietoa luovia kysymyksiä? 47
Mitä tietolajeja syntyy, kun tietoa syntyy? 51
Miksi asiantuntija ei ole aina paras ongelmanratkaisija? 55
Millaisia kysymyksiä arjen konfliktit herättävät? 58
Miksi konfliktit ovat arjen luonnollinen osa? 58
Missä työtehtävistä johtuvat käyttäytymiserot ilmenevät? 61
Kuinka konfliktit oirehtivat? 65
Miksi konfliktin tukahduttaminen on tuhoisaa? 67
Miksi voitto taistelussa ei tuo voittoa? 71
Mitkä ovat aidon konfliktinratkaisun hyödyt? 75
Mitä lähtökohtia on hyvä ottaa huomioon ratkaisussa? 80
Missä järjestyksessä kysymykset pitäisi esittää? 84
Mitä on käytäntökeskeinen ongelmaratkaisu? 89
Mitkä ovat käytäntökeskeisen ja muun ongelmanratkaisun erot? 89
Mitä vaiheita käytäntökeskeisessä ongelmanratkaisussa on? 93
Ongelman havaitseminen 94
Ongelman rajaaminen 98
Ongelman ratkaiseminen 101
Mitkä ovat ratkaisun tavalliset virheet? 105
Mitä tehdä ongelmille ja konflikteille, jotka eivät ratkea? 106

III OSA
AJATTELEMISEN AKTIIVISUUTTA LISÄÄVÄ KYSYMINEN

Mitä ajattelemien on? 111
Miksi ajattelemista pitäisi aktivoida? 112
Mikä on ajattelemisen ja kysymisen suhde? 114
Mikä mielessä ajattelee? 116
Kuinka mieli saadaan liikkeelle? 119
Emotionaalinen: miltä tuntuu? 119
Empiirinen: mitä tapahtui ja tehdään? 123
Eettinen: mikä on oikein ja parasta? 126
Esteettinen: mihin tämä kuuluu? 128
Episteeminen: mitä tästä tiedetään? 131
Miten Sokrates aktivoi ajattelemisen taitoa? 135
Entä jos Sokrateen tieto on kysymisen taitoa? 137
Entä jos ahdistus on ajattelemisen alkutila? 141
Entä jos on vain yksi tärkeä kysymys? 143
Entä jos Sokrateen kuolema on elämän oppitunti? 146
Mitä on totuus? 147
Miten kysyminen ja rakastaminen aktivoivat elämää? 150
Kuinka kysyminen ja rakastaminen muistuttavat toisiaan? 150
Voiko rakkaudessa olla pahaa tahtoa? 154
Mutta jos rakkaus hiipuu? 156
Onko ikuista rakkautta? 157

Epilogi: Toinen tapaaminen Kööpenhaminassa 162
Lähteet ja huomatukset 164

Prologi

Tapaaminen Kööpenhaminassa

Margrethe: Mitä varten hän oikein tuli käymään Kööpenhaminassa?
Bohr: Rakkaani, onko sillä enää merkitystä? Me olemme kaikki kolme jo kuolleet ja vaipuneet unhoon.
Margrethe: Jotkut kysymykset elävät vielä kauan sen jälkeen, kun niiden aiheuttajat ovat kuolleet. Ne vaeltavat kuin haamut, etsien vastauksia, joita ei ole löytynyt heidän eläessään.
Bohr: Joihinkin kysymyksiin ei ole vastauksia.
Margrethe: Mitä varten hän oikein tuli? Mitä asiaa hänellä oli sinulle?

Michael Frayn näytelmän *Kööpenhamina* alussa
Niels Bohr, toisen maailmansodan aikana länsivaltojen puolella toiminut atomifyysikko,
ja hänen puolisonsa Margrethe kyselevät,
miksi natsi-Saksan puolella työskennellyt Werner Heisenberg oli sodan vielä jatkuessa tullut Kööpenhaminaan tapaamaan Bohria.

Kuva: Kreetta Järvenpää

Alussa on teko

ajattelemisen taidoissa
ja konfliktien ratkaisussa

KYSYMISEN TAITO

Koulussa vaaditaan oikeita vastauksia ja työelämässä vallitsevan johtamisideologian myötäilyä. Innovoinnista on tullut kirosana, koska sen edellytystä, kysymysten esittämistä, pidetään jopa loukkaavana. Kysymyksen esittäminen on kuitenkin teko, joka aktivoi ajattelemisen taidot, joiden kehitettävyyteen on huomiota suunnattu mm. 2000-luvun alusta voimistuneessa aivojen plastisuuden tutkimuksessa. Kysyminen tekee epämiellyttävätkin ongelmat oppimisen lähteiksi ja muuttaa ihmissuhdepulmien vatvomisen uusien oivallusten löytöretkeksi. Sokrates ja pikkulapsi ymmärtävät, että ihminen oppii kysymällä, jolla hän myös vahvistaa kompetenssin – selviämisen ja osaamisen – kokemustaan.

Kysymisen taito soveltuu oppaaksi käytäntökeskeiseen, tapahtumiin ja tekoihin keskittyvään ongelmanratkaisuun kotona ja työpaikalla, tieteessä ja taiteessa, vihassa ja rakkaudessa. Teos on myös oiva johdatus problematologiaan, meillä vähän tunnettuun filosofian alueeseen.

Jaana Venkula, sos.psykologi ja tietokirjailija, löysi kysymisen taidon merkityksen 1970-luvulla jouduttuaan selvittelemään organisaatioiden suhtautumista konflikteihin. Niiden ratkaisun esteeksi osoittautui edelleenkin voimakas kysymysten tekemisen pelko. Käytäntökeskeistä ongelmanratkaisua hän on opettanut korkeakouluissa ja lukuisissa työyhteisöissä. Jaana Venkulalle on myönnetty mm. Valtion tiedonjulkistamispalkinto, Vuoden Kellokas ja Vuoden puhuja -palkinnot.

Lyhty ry, teoksen uusintapainoksen julkaisija, on kehitysvammatyötä tekevä yhdistys ja Jaana Venkulan pitkäaikainen yhteistyökumppani. Lyhty pyrkii noudattamaan alussa on teko -periaatetta kaikessa toiminnassaan. Kysymisen taidon harjoitteluun Lyhdyn henkilökunta kehitteli ajattelun aktivoinnin avaimenperän. Sen avulla kaikki tekemisen ja kysymisen tiedonoireet saadaan mukaan ymmärtämisprosessiin.

LYHTY
Helsingin
lyhytaikaiskoti
ja työpaja
Lyhty ry

Alussa on teko -sarjan teokset:
1. Tekemisen taito
2. Kysymisen taito
3. Epävarmuudesta ja varmuudesta
4. Taiteen välttämättömyydestä
5. Fair Play jalkapallon sieluna ja käytäntönä

9 789524 989169